

Psychology in Education – I

શિક્ષણમાં મનોવિજ્ઞાન: ખ્યાલો અને મહત્વ

પ્રશ્ન 1: શિક્ષણ (Education) અને શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન (Educational Psychology) વચ્ચેનો મુખ્ય સંબંધ શું છે?

- (a) શિક્ષણ એ ધ્યેય છે અને શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન એ ધ્યેય પ્રાપ્ત કરવાનું સાધન છે.
- (b) શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન એ ધ્યેય છે અને શિક્ષણ એ સાધન છે.
- (c) તેમનો કોઈ સંબંધ નથી.
- (d) શિક્ષણ અને શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન બંને સમાન છે.

સાચો જવાબ: (a) શિક્ષણ એ ધ્યેય છે અને શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન એ ધ્યેય પ્રાપ્ત કરવાનું સાધન છે.

પ્રશ્ન 2: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય (Objective of Educational Psychology) શું છે?

- (a) ફક્ત વિદ્યાર્થીઓના IQ સ્કોર માપવા.
- (b) શીખવાની પ્રક્રિયા, શિક્ષણ પદ્ધતિઓ અને વિદ્યાર્થીઓના વિકાસને સમજવા અને સુધારવા.
- (c) ફક્ત શૈક્ષણિક નીતિઓ બનાવવી.
- (d) ફક્ત શિક્ષકોને નોકરી પૂરી પાડવી.

સાચો જવાબ: (b) શીખવાની પ્રક્રિયા, શિક્ષણ પદ્ધતિઓ અને વિદ્યાર્થીઓના વિકાસને સમજવા અને સુધારવા.

પ્રશ્ન 3: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનું સ્વરૂપ (Nature of Educational Psychology) કેવું છે?

- (a) તે ફક્ત એક કલા છે.
- (b) તે એક વૈજ્ઞાનિક અને વ્યવહારુ (Applied) વિજ્ઞાન છે.
- (c) તે ફક્ત ફિલોસોફી છે.
- (d) તે ફક્ત સામાજિક વિજ્ઞાન છે.

સાચો જવાબ: (b) તે એક વૈજ્ઞાનિક અને વ્યવહારુ (Applied) વિજ્ઞાન છે.

પ્રશ્ન 4: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના કાર્યક્ષેત્ર (Scope of Educational Psychology) માં શાનો સમાવેશ થાય છે?

- (a) ફક્ત વિદ્યાર્થીનું વર્તન.
- (b) શીખનાર, શીખવાની પ્રક્રિયા, શીખવાનું વાતાવરણ અને શિક્ષક.
- (c) ફક્ત અભ્યાસક્રમ વિકાસ.
- (d) ફક્ત શાળાનું સંચાલન.

સાચો જવાબ: (b) શીખનાર, શીખવાની પ્રક્રિયા, શીખવાનું વાતાવરણ અને શિક્ષક.

પ્રશ્ન 5: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના કાર્યો (Functions of Educational Psychology) માં શાનો સમાવેશ થાય છે?

- (a) ફક્ત વિદ્યાર્થીઓને શિસ્તબદ્ધ કરવા.
- (b) શિક્ષણની પદ્ધતિઓ સુધારવા, અભ્યાસક્રમ વિકસાવવા અને વિદ્યાર્થીઓને માર્ગદર્શન આપવું.
- (c) ફક્ત પરીક્ષા લેવી.
- (d) ફક્ત શાળાનો રેકોર્ડ રાખવો.

સાચો જવાબ: (b) શિક્ષણની પદ્ધતિઓ સુધારવા, અભ્યાસક્રમ વિકસાવવા અને વિદ્યાર્થીઓને માર્ગદર્શન આપવું.

પ્રશ્ન 6: શિક્ષકો માટે શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનું શું મહત્વ (Significance of Educational Psychology) છે?

(a) તે તેમને વિદ્યાર્થીઓને દંડ કરવા માટે મદદ કરે છે.

(b) તે તેમને વિદ્યાર્થીઓના વિકાસ, શીખવાની શૈલીઓ અને જરૂરિયાતોને સમજવામાં મદદ કરે છે.

(c) તે ફક્ત તેમના પગારમાં વધારો કરે છે.

(d) તેનો કોઈ વ્યવહારુ ઉપયોગ નથી.

સાચો જવાબ: (b) તે તેમને વિદ્યાર્થીઓના વિકાસ, શીખવાની શૈલીઓ અને જરૂરિયાતોને સમજવામાં મદદ કરે છે.

પ્રશ્ન 7: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન કયા પ્રકારના શિક્ષણ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે?

(a) ફક્ત ઔપચારિક શિક્ષણ (Formal education).

(b) ઔપચારિક, અનૌપચારિક (Informal) અને બિન-ઔપચારિક (Non-formal) શિક્ષણના તમામ પાસાઓ.

(c) ફક્ત પુખ્ત શિક્ષણ.

(d) ફક્ત બાળ શિક્ષણ.

સાચો જવાબ: (b) ઔપચારિક, અનૌપચારિક (Informal) અને બિન-ઔપચારિક (Non-formal) શિક્ષણના તમામ પાસાઓ.

પ્રશ્ન 8: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનો એક મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય વિદ્યાર્થીઓમાં કયા ગુણનો વિકાસ કરવાનો છે?

(a) ફક્ત યાદ રાખવાની ક્ષમતા.

(b) સમસ્યા હલ કરવાની ક્ષમતા અને વિવેચનાત્મક વિચારસરણી.

(c) ફક્ત આજ્ઞાપાલન.

(d) ફક્ત શારીરિક શક્તિ.

સાચો જવાબ: (b) સમસ્યા હલ કરવાની ક્ષમતા અને વિવેચનાત્મક વિચારસરણી.

પ્રશ્ન 9: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનને 'વૈજ્ઞાનિક' શા માટે ગણવામાં આવે છે?

(a) કારણ કે તે ફક્ત ગણિતનો ઉપયોગ કરે છે.

(b) કારણ કે તે પદ્ધતિસરના નિરિક્ષણ, પ્રયોગ અને ડેટા વિશ્લેષણ પર આધાર રાખે છે.

(c) કારણ કે તે ફક્ત સિદ્ધાંતોનું પુનરાવર્તન કરે છે.

(d) કારણ કે તે ખૂબ જ જટિલ છે.

સાચો જવાબ: (b) કારણ કે તે પદ્ધતિસરના નિરિક્ષણ, પ્રયોગ અને ડેટા વિશ્લેષણ પર આધાર રાખે છે.

પ્રશ્ન 10: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના કાર્યક્ષેત્રમાં 'શીખનાર' (Learner) વિશેના અભ્યાસમાં શું શામેલ છે?

(a) ફક્ત વિદ્યાર્થીનું નામ અને સરનામું.

(b) વિદ્યાર્થીની વૃદ્ધિ અને વિકાસ, બુદ્ધિમત્તા, વ્યક્તિત્વ અને શીખવાની શૈલીઓ.

(c) ફક્ત વિદ્યાર્થીના શોખ.

(d) ફક્ત વિદ્યાર્થીના માતા-પિતાનો વ્યવસાય.

સાચો જવાબ: (b) વિદ્યાર્થીની વૃદ્ધિ અને વિકાસ, બુદ્ધિમત્તા, વ્યક્તિત્વ અને શીખવાની શૈલીઓ.

પ્રશ્ન 11: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના કાર્યોમાં 'વ્યક્તિગત તફાવતો' (Individual Differences) ને સમજવું શા માટે મહત્વપૂર્ણ છે?

(a) તે ફક્ત વિદ્યાર્થીઓને વર્ગીકૃત કરવા માટે છે.

(b) દરેક વિદ્યાર્થીની શીખવાની જરૂરિયાતો અલગ-અલગ હોવાથી, તેમને અસરકારક રીતે શીખવવા માટે.

(c) તેનો કોઈ ઉપયોગ નથી.

(d) તે ફક્ત શિક્ષકનો બોજ વધારે છે.

સાચો જવાબ: (b) દરેક વિદ્યાર્થીની શીખવાની જરૂરિયાતો અલગ-અલગ હોવાથી, તેમને અસરકારક રીતે શીખવવા માટે.

પ્રશ્ન 12: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનની મદદથી શિક્ષક કયા ક્ષેત્રમાં વધુ અસરકારક બની શકે છે?

(a) ફક્ત શાળાના વહીવટમાં.

(b) વર્ગખંડ વ્યવસ્થાપન, શિક્ષણ પદ્ધતિઓ અને મૂલ્યાંકન.

(c) ફક્ત નાણાકીય વ્યવસ્થાપનમાં.

(d) ફક્ત શારીરિક શિક્ષણમાં.

સાચો જવાબ: (b) વર્ગખંડ વ્યવસ્થાપન, શિક્ષણ પદ્ધતિઓ અને મૂલ્યાંકન.

પ્રશ્ન 13: શિક્ષણ અને શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન વચ્ચેનો સંબંધ કયા ક્ષેત્રમાં સ્પષ્ટપણે જોવા મળે છે?

(a) ફક્ત પરીક્ષા પરિણામો.

(b) અભ્યાસક્રમની રચના અને શિક્ષણ-શીખવાની પ્રક્રિયા.

(c) ફક્ત શાળા ઇમારતનું નિર્માણ.

(d) ફક્ત શિક્ષકોની ભરતી.

સાચો જવાબ: (b) અભ્યાસક્રમની રચના અને શિક્ષણ-શીખવાની પ્રક્રિયા.

પ્રશ્ન 14: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનો ઉદ્દેશ્ય 'વિદ્યાર્થીઓને પ્રોત્સાહિત કરવા' માં શાનો સમાવેશ થાય છે?

(a) ફક્ત તેમને ઈનામ આપવા.

(b) શીખવા માટે આંતરિક અને બાહ્ય પ્રેરણા વિકસાવવા.

(c) ફક્ત તેમને ધમકાવવા.

(d) ફક્ત તેમને પરીક્ષા પાસ કરાવવા.

સાચો જવાબ: (b) શીખવા માટે આંતરિક અને બાહ્ય પ્રેરણા વિકસાવવા.

પ્રશ્ન 15: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન 'વ્યવહારુ' (Applied) વિજ્ઞાન શા માટે છે?

(a) કારણ કે તે ફક્ત સિદ્ધાંતો બનાવે છે.

(b) કારણ કે તે શૈક્ષણિક સમસ્યાઓ હલ કરવા માટે મનોવૈજ્ઞાનિક સિદ્ધાંતો લાગુ પાડે છે.

(c) કારણ કે તે ફક્ત પુસ્તકોમાં જ જોવા મળે છે.

(d) કારણ કે તે કોઈ પ્રયોગ કરતું નથી.

સાચો જવાબ: (b) કારણ કે તે શૈક્ષણિક સમસ્યાઓ હલ કરવા માટે મનોવૈજ્ઞાનિક સિદ્ધાંતો લાગુ પાડે છે.

પ્રશ્ન 16: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના કાર્યક્ષેત્રમાં 'શીખવાની પ્રક્રિયા' (Learning Process) ના અભ્યાસમાં શું સામેલ છે?

(a) ફક્ત યાદ રાખવાની પદ્ધતિઓ.

(b) શીખવાના સિદ્ધાંતો, પ્રેરણા, ધ્યાન, અને સ્મૃતિ.

(c) ફક્ત શિક્ષકોની તાલીમ.

(d) ફક્ત શાળાનો સમયપત્રક.

સાચો જવાબ: (b) શીખવાના સિદ્ધાંતો, પ્રેરણા, ધ્યાન, અને સ્મૃતિ.

પ્રશ્ન 17: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના કાર્યોમાં 'મૂલ્યાંકન' (Evaluation) શા માટે મહત્વપૂર્ણ છે?

(a) ફક્ત વિદ્યાર્થીઓને ગુણ આપવા.

(b) વિદ્યાર્થીઓની પ્રગતિનું મૂલ્યાંકન કરવું, શિક્ષણ પદ્ધતિઓની અસરકારકતા તપાસવી અને અભ્યાસક્રમ સુધારવો.

(c) ફક્ત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓનું રેન્કિંગ કરવું.

(d) તેનો કોઈ વ્યવહારુ ઉપયોગ નથી.

સાચો જવાબ: (b) વિદ્યાર્થીઓની પ્રગતિનું મૂલ્યાંકન કરવું, શિક્ષણ પદ્ધતિઓની અસરકારકતા તપાસવી અને અભ્યાસક્રમ સુધારવો.

પ્રશ્ન 18: માતા-પિતા માટે શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનું શું મહત્વ છે?

(a) તે તેમને ફક્ત હોમવર્ક કરાવવામાં મદદ કરે છે.

(b) તે તેમને તેમના બાળકોના વિકાસ, શીખવાની રીતો અને ભાવનાત્મક જરૂરિયાતોને સમજવામાં મદદ કરે છે.

(c) તે તેમને શાળાની નીતિઓ બદલવામાં મદદ કરે છે.

(d) તેનો કોઈ સંબંધ નથી.

સાચો જવાબ: (b) તે તેમને તેમના બાળકોના વિકાસ, શીખવાની રીતો અને ભાવનાત્મક જરૂરિયાતોને સમજવામાં મદદ કરે છે.

પ્રશ્ન 19: 'શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન' શબ્દ સૌપ્રથમ કોણે પ્રચલિત કર્યો હોવાનું મનાય છે?

(a) સિગ્મંડ ફ્રોઈડ.

(b) ઈ.એલ. થોર્નડાઈક (E.L. Thorndike).

(c) જોન પિયાજે.

(d) બી.એફ. સ્કિનર.

સાચો જવાબ: (b) ઈ.એલ. થોર્નડાઈક (તેમને આધુનિક શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના પિતા માનવામાં આવે છે).

પ્રશ્ન 20: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનો એક ઉદ્દેશ્ય 'માનસિક સ્વાસ્થ્ય' ના સંદર્ભમાં શું છે?

(a) ફક્ત માનસિક રોગોનું નિદાન કરવું.

(b) વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકોમાં માનસિક સુખાકારીને પ્રોત્સાહન આપવું.

(c) ફક્ત શારીરિક સ્વાસ્થ્ય સુધારવું.

(d) ફક્ત સલાહ આપવી.

સાચો જવાબ: (b) વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકોમાં માનસિક સુખાકારીને પ્રોત્સાહન આપવું.

પ્રશ્ન 21: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન એ કયા બે મુખ્ય વિજ્ઞાનોનું સંયોજન છે?

(a) ભૂગોળ અને ઇતિહાસ.

(b) શિક્ષણશાસ્ત્ર (Pedagogy) અને મનોવિજ્ઞાન (Psychology).

(c) રસાયણશાસ્ત્ર અને ભૌતિકશાસ્ત્ર.

(d) કલા અને સંગીત.

સાચો જવાબ: (b) શિક્ષણશાસ્ત્ર (Pedagogy) અને મનોવિજ્ઞાન (Psychology).

પ્રશ્ન 22: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના કાર્યક્ષેત્રમાં 'શીખવાનું વાતાવરણ' (Learning Environment) ના અભ્યાસમાં શું સામેલ છે?

(a) ફક્ત વર્ગખંડનું કદ.

(b) ભૌતિક સેટિંગ, સામાજિક ક્રિયાપ્રતિક્રિયાઓ અને ભાવનાત્મક વાતાવરણ.

(c) ફક્ત શાળાનો રંગ.

(d) ફક્ત શાળામાં વૃક્ષોની સંખ્યા.

સાચો જવાબ: (b) ભૌતિક સેટિંગ, સામાજિક ક્રિયાપ્રતિક્રિયાઓ અને ભાવનાત્મક વાતાવરણ.

પ્રશ્ન 23: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના કાર્યોમાં 'સંશોધન' (Research) શા માટે મહત્વપૂર્ણ છે?

(a) તે ફક્ત સિદ્ધાંતોનું પુનરાવર્તન કરે છે.

(b) શીખવાની પ્રક્રિયા વિશે નવી સમજણ વિકસાવવા અને અસરકારક શિક્ષણ પદ્ધતિઓ શોધવા માટે.

(c) તે ફક્ત શૈક્ષણિક નીતિઓનું વિશ્લેષણ કરે છે.

(d) તે ફક્ત આંકડા એકત્રિત કરે છે.

સાચો જવાબ: (b) શીખવાની પ્રક્રિયા વિશે નવી સમજણ વિકસાવવા અને અસરકારક શિક્ષણ પદ્ધતિઓ શોધવા માટે.

પ્રશ્ન 24: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનની મદદથી કયા પ્રકારની શૈક્ષણિક સમસ્યાઓનો ઉકેલ લાવી શકાય છે?

(a) ફક્ત શાળા ઇમારતનું સમારકામ.

(b) શીખવાની મુશ્કેલીઓ, વર્તણૂકલક્ષી સમસ્યાઓ અને પ્રેરણાનો અભાવ.

(c) ફક્ત શિક્ષકોની ગેરહાજરી.

(d) ફક્ત પરીક્ષામાં નકલ કરવી.

સાચો જવાબ: (b) શીખવાની મુશ્કેલીઓ, વર્તણૂકલક્ષી સમસ્યાઓ અને પ્રેરણાનો અભાવ.

પ્રશ્ન 25: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનો એક ઉદ્દેશ્ય 'કાર્યક્ષમ શિક્ષણ' (Efficient Teaching) ને પ્રોત્સાહન આપવાનો છે, તેનો અર્થ શું છે?

(a) ફક્ત ઓછો સમય લેવો.

(b) વિદ્યાર્થીઓને અસરકારક રીતે શીખવામાં મદદ કરવા માટે શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ કરવો.

(c) ફક્ત વધુ વિદ્યાર્થીઓને વર્ગમાં સમાવવા.

(d) ફક્ત ઓછો અભ્યાસક્રમ શીખવવો.

સાચો જવાબ: (b) વિદ્યાર્થીઓને અસરકારક રીતે શીખવામાં મદદ કરવા માટે શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ કરવો.

પ્રશ્ન 26: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન કયા પ્રકારના વિકાસ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે?

(a) ફક્ત શારીરિક વિકાસ.

(b) શારીરિક, જ્ઞાનાત્મક, ભાવનાત્મક, સામાજિક અને નૈતિક વિકાસ.

(c) ફક્ત આર્થિક વિકાસ.

(d) ફક્ત ધાર્મિક વિકાસ.

સાચો જવાબ: (b) શારીરિક, જ્ઞાનાત્મક, ભાવનાત્મક, સામાજિક અને નૈતિક વિકાસ.

પ્રશ્ન 27: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના કાર્યક્ષેત્રમાં 'શિક્ષક' (Teacher) વિશેના અભ્યાસમાં શું શામેલ છે?

(a) ફક્ત શિક્ષકની ઉંમર.

(b) શિક્ષકની વ્યક્તિત્વ, શીખવવાની શૈલી, પ્રેરણા અને વર્ગખંડ વ્યવસ્થાપન કુશળતા.

(c) ફક્ત શિક્ષકનો પગાર.

(d) ફક્ત શિક્ષકના શોખ.

સાચો જવાબ: (b) શિક્ષકની વ્યક્તિત્વ, શીખવવાની શૈલી, પ્રેરણા અને વર્ગખંડ વ્યવસ્થાપન કુશળતા.

પ્રશ્ન 28: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના કાર્યોમાં 'શૈક્ષણિક માર્ગદર્શન અને સલાહ' (Educational Guidance and Counseling) શી માટે મહત્વપૂર્ણ છે?

(a) તે ફક્ત વિદ્યાર્થીઓને નોકરી અપાવે છે.

(b) વિદ્યાર્થીઓને તેમની શૈક્ષણિક અને કારકિર્દી પસંદગીઓમાં મદદ કરવા અને તેમની સમસ્યાઓ હલ કરવામાં સહાય કરવી.

(c) તે ફક્ત શૈક્ષણિક સંસ્થાની પ્રતિષ્ઠા વધારે છે.

(d) તેનો કોઈ સંબંધ નથી.

સાચો જવાબ: (b) વિદ્યાર્થીઓને તેમની શૈક્ષણિક અને કારકિર્દી પસંદગીઓમાં મદદ કરવા અને તેમની સમસ્યાઓ હલ કરવામાં સહાય કરવી.

પ્રશ્ન 29: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન કયા સિદ્ધાંતોનો ઉપયોગ કરીને શીખવાની પ્રક્રિયાને સુધારે છે?

(a) ફક્ત સામાજિક સિદ્ધાંતો.

(b) વર્તનવાદ, જ્ઞાનાત્મકવાદ, રચનાવાદ (Constructivism) જેવા મનોવૈજ્ઞાનિક શીખવાના સિદ્ધાંતો.

(c) ફક્ત આર્થિક સિદ્ધાંતો.

(d) ફક્ત રાજકીય સિદ્ધાંતો.

સાચો જવાબ: (b) વર્તનવાદ, જ્ઞાનાત્મકવાદ, રચનાવાદ (Constructivism) જેવા મનોવૈજ્ઞાનિક શીખવાના સિદ્ધાંતો.

પ્રશ્ન 30: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનો અંતિમ ધ્યેય શું છે?

(a) ફક્ત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓનું સંચાલન કરવું.

(b) વિદ્યાર્થીઓ માટે અસરકારક અને સંતોષકારક શીખવાનો અનુભવ સુનિશ્ચિત કરવો અને તેમને સંપૂર્ણ વ્યક્તિત્વ તરીકે વિકસાવવા.

(c) ફક્ત શિક્ષકોને તાલીમ આપવી.

(d) ફક્ત અભ્યાસક્રમ બનાવવો.

સાચો જવાબ: (b) વિદ્યાર્થીઓ માટે અસરકારક અને સંતોષકારક શીખવાનો અનુભવ સુનિશ્ચિત કરવો અને તેમને સંપૂર્ણ વ્યક્તિત્વ તરીકે વિકસાવવા.

UNIT II
Methods of Educational Psychology

શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનની પદ્ધતિઓ: સંશોધન અને મૂલ્યાંકન

પ્રશ્ન 1: 'વસ્તુનિષ્ઠ નિરીક્ષણ પદ્ધતિ' (Objective observation method) માં મુખ્યત્વે શાનો સમાવેશ થાય છે?

- (a) ફક્ત વ્યક્તિના આત્મગત વિચારોનું વિશ્લેષણ કરવું.
- (b) કોઈપણ પૂર્વગ્રહ વિના, વર્તનનું વ્યવસ્થિત અને નિયંત્રિત નિરીક્ષણ કરવું.
- (c) ફક્ત પ્રયોગશાળામાં નિરીક્ષણ કરવું.
- (d) ફક્ત જૂના રેકોર્ડ્સ તપાસવા.

સાચો જવાબ: (b) કોઈપણ પૂર્વગ્રહ વિના, વર્તનનું વ્યવસ્થિત અને નિયંત્રિત નિરીક્ષણ કરવું.

પ્રશ્ન 2: નિરીક્ષણ પદ્ધતિનો એક ફાયદો શું છે?

- (a) તે હંમેશા ખૂબ જ સચોટ હોય છે.
- (b) તે કુદરતી વાતાવરણમાં વાસ્તવિક વર્તનનો અભ્યાસ કરવાની તક પૂરી પાડે છે.
- (c) તે ખૂબ જ ઓછો સમય લે છે.
- (d) તેને કોઈ તાલીમની જરૂર નથી.

સાચો જવાબ: (b) તે કુદરતી વાતાવરણમાં વાસ્તવિક વર્તનનો અભ્યાસ કરવાની તક પૂરી પાડે છે.

પ્રશ્ન 3: 'ચિકિત્સા પદ્ધતિ' (Clinical Method) નો મુખ્ય હેતુ શું છે?

- (a) ફક્ત જૂથમાં વર્તનનો અભ્યાસ કરવો.
- (b) વ્યક્તિની સમસ્યાઓ, કારણો અને સારવાર માટે ઊંડાણપૂર્વકનો અભ્યાસ અને નિદાન કરવું.
- (c) ફક્ત શૈક્ષણિક પ્રદર્શન માપવું.
- (d) ફક્ત આંકડાકીય માહિતી એકત્રિત કરવી.

સાચો જવાબ: (b) વ્યક્તિની સમસ્યાઓ, કારણો અને સારવાર માટે ઊંડાણપૂર્વકનો અભ્યાસ અને નિદાન કરવું.

પ્રશ્ન 4: ચિકિત્સા પદ્ધતિમાં કઈ તકનીકોનો ઉપયોગ થઈ શકે છે?

- (a) ફક્ત પ્રશ્નાવલીઓ.
- (b) મુલાકાત, નિરીક્ષણ, મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીઓ અને કેસ હિસ્ટ્રી.
- (c) ફક્ત રેન્કિંગ સ્કેલ.
- (d) ફક્ત સર્વેક્ષણ.

સાચો જવાબ: (b) મુલાકાત, નિરીક્ષણ, મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીઓ અને કેસ હિસ્ટ્રી.

પ્રશ્ન 5: 'કેસ સ્ટડી પદ્ધતિ' (Case study Method) માં કયા પ્રકારનો અભ્યાસ કરવામાં આવે છે?

- (a) મોટા જૂથોનો ઝડપી અભ્યાસ.
- (b) એક વ્યક્તિ, જૂથ અથવા ઘટનાનો ઊંડાણપૂર્વક અને વિગતવાર અભ્યાસ.
- (c) ફક્ત પ્રયોગશાળામાં નિયંત્રિત અભ્યાસ.
- (d) ફક્ત સંખ્યાત્મક માહિતી એકત્રિત કરવી.

સાચો જવાબ: (b) એક વ્યક્તિ, જૂથ અથવા ઘટનાનો ઊંડાણપૂર્વક અને વિગતવાર અભ્યાસ.

પ્રશ્ન 6: કેસ સ્ટડી પદ્ધતિનો એક ગેરલાભ શું છે?

- (a) તે ખૂબ જ સચોટ હોય છે.

(b) તેના તારણોને અન્ય વ્યક્તિઓ અથવા પરિસ્થિતિઓમાં સામાન્ય બનાવવું મુશ્કેલ છે.

(c) તે ખૂબ જ ઓછો સમય લે છે.

(d) તે ખૂબ જ સરળ છે.

સાચો જવાબ: (b) તેના તારણોને અન્ય વ્યક્તિઓ અથવા પરિસ્થિતિઓમાં સામાન્ય બનાવવું મુશ્કેલ છે.

પ્રશ્ન 7: 'પ્રશ્નાવલી પદ્ધતિ' (Questionnaire Method) માં માહિતી કેવી રીતે એકત્રિત કરવામાં આવે છે?

(a) મૌખિક મુલાકાતો દ્વારા.

(b) લેખિત પ્રશ્નોના સમૂહ દ્વારા, જેના જવાબ ઉત્તરદાતાઓ દ્વારા આપવામાં આવે છે.

(c) અવલોકનો દ્વારા.

(d) શારીરિક પરીક્ષણો દ્વારા.

સાચો જવાબ: (b) લેખિત પ્રશ્નોના સમૂહ દ્વારા, જેના જવાબ ઉત્તરદાતાઓ દ્વારા આપવામાં આવે છે.

પ્રશ્ન 8: પ્રશ્નાવલી પદ્ધતિનો એક ફાયદો શું છે?

(a) તે વ્યક્તિગત વર્તનનું ઊંડાણપૂર્વકનું વિશ્લેષણ પૂરું પાડે છે.

(b) તે ટૂંકા સમયમાં મોટા નમૂનામાંથી માહિતી એકત્રિત કરી શકે છે.

(c) તે હંમેશા સચોટ અને પક્ષપાતમુક્ત હોય છે.

(d) તે અચેતન મનની માહિતી બહાર લાવે છે.

સાચો જવાબ: (b) તે ટૂંકા સમયમાં મોટા નમૂનામાંથી માહિતી એકત્રિત કરી શકે છે.

પ્રશ્ન 9: 'મુલાકાત પદ્ધતિ' (Interview Method) માં માહિતી કેવી રીતે મેળવવામાં આવે છે?

(a) ફક્ત ઈમેલ દ્વારા.

(b) પ્રશ્નકર્તા અને ઉત્તરદાતા વચ્ચે મૌખિક અને સામસામેની ક્રિયાપ્રતિક્રિયા દ્વારા.

(c) ફક્ત નિરિક્ષણ દ્વારા.

(d) ફક્ત લેખિત અહેવાલો દ્વારા.

સાચો જવાબ: (b) પ્રશ્નકર્તા અને ઉત્તરદાતા વચ્ચે મૌખિક અને સામસામેની ક્રિયાપ્રતિક્રિયા દ્વારા.

પ્રશ્ન 10: મુલાકાત પદ્ધતિનો એક ફાયદો શું છે?

(a) તે ખૂબ જ ઓછો સમય લે છે.

(b) તે વિષય વિશે ઊંડાણપૂર્વકની અને વિગતવાર માહિતી મેળવી શકે છે.

(c) તે હંમેશા પ્રમાણભૂત હોય છે.

(d) તેને કોઈ તાલીમની જરૂર નથી.

સાચો જવાબ: (b) તે વિષય વિશે ઊંડાણપૂર્વકની અને વિગતવાર માહિતી મેળવી શકે છે.

પ્રશ્ન 11: 'રેટિંગ પદ્ધતિ' (Rating Method) માં કયા સાધનનો ઉપયોગ થાય છે?

(a) ફક્ત ઓપન-એન્ડેડ પ્રશ્નો.

(b) ગુણવત્તા અથવા તીવ્રતાના સ્તર પર લક્ષણો અથવા વર્તનને રેટ કરવા માટેના સ્કેલ.

(c) ફક્ત વાર્તાઓ બનાવવી.

(d) ફક્ત શારીરિક માપન.

સાચો જવાબ: (b) ગુણવત્તા અથવા તીવ્રતાના સ્તર પર લક્ષણો અથવા વર્તનને રેટ કરવા માટેના સ્કેલ.

પ્રશ્ન 12: રેટિંગ પદ્ધતિનો એક ગેરલાભ શું છે?

(a) તે ખૂબ જ ઓછો સમય લે છે.

(b) રેટ કરનારના વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહે (halo effect, leniency/severity bias) દ્વારા પ્રભાવિત થઈ શકે છે.

(c) તે હંમેશા વસ્તુનિષ્ઠ હોય છે.

(d) તે ખૂબ જ સચોટ હોય છે.

સાચો જવાબ: (b) રેટ કરનારના વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહે (halo effect, leniency/severity bias) દ્વારા પ્રભાવિત થઈ શકે છે.

પ્રશ્ન 13: નિરિક્ષણ પદ્ધતિ કયા પ્રકારના વર્તનનો અભ્યાસ કરવા માટે સૌથી યોગ્ય છે?

(a) અચેતન લાગણીઓ.

(b) સીધા જોઈ શકાય તેવા અને માપી શકાય તેવા વર્તન.

(c) ભવિષ્યના ઇરાદાઓ.

(d) જૂના અનુભવો.

સાચો જવાબ: (b) સીધા જોઈ શકાય તેવા અને માપી શકાય તેવા વર્તન.

પ્રશ્ન 14: ચિકિત્સા પદ્ધતિનો ઉપયોગ સામાન્ય રીતે કયા ક્ષેત્રમાં થાય છે?

(a) મોટા પાયે સર્વેક્ષણ.

(b) મનોચિકિત્સા, કાઉન્સેલિંગ અને શિક્ષણમાં વિશિષ્ટ જરૂરિયાતો ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓનું નિદાન.

(c) માર્કેટિંગ સંશોધન.

(d) રાજકીય મતદાન.

સાચો જવાબ: (b) મનોચિકિત્સા, કાઉન્સેલિંગ અને શિક્ષણમાં વિશિષ્ટ જરૂરિયાતો ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓનું નિદાન.

પ્રશ્ન 15: કેસ સ્ટડી પદ્ધતિ કયા પ્રકારની માહિતી પ્રદાન કરે છે?

(a) ફક્ત સંખ્યાત્મક માહિતી.

(b) ગુણાત્મક અને ઊંડાણપૂર્વકની માહિતી જે ચોક્કસ પરિસ્થિતિની જટિલતાઓને સમજવામાં મદદ કરે છે.

(c) ફક્ત આંકડાકીય સરેરાશ.

(d) ફક્ત સામાન્ય વલણો.

સાચો જવાબ: (b) ગુણાત્મક અને ઊંડાણપૂર્વકની માહિતી જે ચોક્કસ પરિસ્થિતિની જટિલતાઓને સમજવામાં મદદ કરે છે.

પ્રશ્ન 16: પ્રશ્નાવલી પદ્ધતિનો એક ગેરલાભ શું છે?

(a) તે ખૂબ જ સમય માંગી લે તેવી છે.

(b) ઉત્તરદાતાઓની ખોટી માહિતી આપવાની અથવા પ્રશ્નોને ખોટી રીતે સમજવાની શક્યતા.

(c) તેને લાગુ કરવી મુશ્કેલ છે.

(d) તે સચોટ માહિતી પ્રદાન કરે છે.

સાચો જવાબ: (b) ઉત્તરદાતાઓની ખોટી માહિતી આપવાની અથવા પ્રશ્નોને ખોટી રીતે સમજવાની શક્યતા.

પ્રશ્ન 17: મુલાકાત પદ્ધતિમાં 'પક્ષપાત' (Bias) નો એક સ્ત્રોત શું હોઈ શકે છે?

(a) ફક્ત હવામાન.

(b) પ્રશ્નકર્તાનો વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહ અથવા પ્રશ્નો પૂછવાની રીત.

(c) તે હંમેશા વસ્તુનિષ્ઠ હોય છે.

(d) તેનો કોઈ સંબંધ નથી.

સાચો જવાબ: (b) પ્રશ્નકર્તાનો વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહ અથવા પ્રશ્નો પૂછવાની રીત.

પ્રશ્ન 18: રેટિંગ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કયા હેતુઓ માટે થઈ શકે છે?

- (a) ફક્ત વ્યક્તિના IQ માપવા.
- (b) વ્યક્તિત્વ લક્ષણો, સામાજિક કુશળતા અથવા વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીના વર્તનનું મૂલ્યાંકન કરવું.
- (c) ફક્ત શારીરિક પ્રવૃત્તિઓ માપવા.
- (d) ફક્ત યાદશક્તિ માપવા.

સાચો જવાબ: (b) વ્યક્તિત્વ લક્ષણો, સામાજિક કુશળતા અથવા વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીના વર્તનનું મૂલ્યાંકન કરવું.

પ્રશ્ન 19: નિયંત્રિત નિરીક્ષણ (Controlled observation) ક્યાં કરવામાં આવે છે?

- (a) ફક્ત ઘરે.
- (b) પ્રયોગશાળા અથવા અન્ય નિયંત્રિત વાતાવરણમાં.
- (c) ફક્ત શાળાના મેદાનમાં.
- (d) ફક્ત બજારમાં.

સાચો જવાબ: (b) પ્રયોગશાળા અથવા અન્ય નિયંત્રિત વાતાવરણમાં.

પ્રશ્ન 20: ચિકિત્સા પદ્ધતિમાં 'કેસ હિસ્ટ્રી' નો શું અર્થ છે?

- (a) ફક્ત વ્યક્તિના ભૂતકાળના તબીબી રેકોર્ડ્સ.
- (b) વ્યક્તિના વિકાસ, ભૂતકાળના અનુભવો, કુટુંબિક પૃષ્ઠભૂમિ અને સમસ્યાઓના ઇતિહાસનો વિગતવાર સંગ્રહ.
- (c) ફક્ત વ્યક્તિની શૈક્ષણિક સિદ્ધિઓ.
- (d) ફક્ત વ્યક્તિના શોખ.

સાચો જવાબ: (b) વ્યક્તિના વિકાસ, ભૂતકાળના અનુભવો, કુટુંબિક પૃષ્ઠભૂમિ અને સમસ્યાઓના ઇતિહાસનો વિગતવાર સંગ્રહ.

પ્રશ્ન 21: શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનમાં કેસ સ્ટડી પદ્ધતિનો ઉપયોગ કયા વિદ્યાર્થીઓ માટે વધુ યોગ્ય છે?

- (a) સરેરાશ પ્રદર્શન કરતા વિદ્યાર્થીઓ.
- (b) શીખવાની મુશ્કેલીઓ, વર્તણૂકલક્ષી સમસ્યાઓ અથવા વિશિષ્ટ પ્રતિભા ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓ.
- (c) ફક્ત ખૂબ જ બુદ્ધિશાળી વિદ્યાર્થીઓ.
- (d) ફક્ત નવા વિદ્યાર્થીઓ.

સાચો જવાબ: (b) શીખવાની મુશ્કેલીઓ, વર્તણૂકલક્ષી સમસ્યાઓ અથવા વિશિષ્ટ પ્રતિભા ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓ.

પ્રશ્ન 22: પ્રશ્નાવલી પદ્ધતિમાં 'બંધ પ્રશ્નો' (Closed-ended questions) નો ફાયદો શું છે?

- (a) તે ઊંડાણપૂર્વકની માહિતી પ્રદાન કરે છે.
- (b) તે ડેટાનું સરળતાથી આંકડાકીય વિશ્લેષણ કરવામાં મદદ કરે છે.
- (c) તે વ્યક્તિના વિચારોને સંપૂર્ણપણે વ્યક્ત કરવાની તક આપે છે.
- (d) તે પક્ષપાતમુક્ત હોય છે.

સાચો જવાબ: (b) તે ડેટાનું સરળતાથી આંકડાકીય વિશ્લેષણ કરવામાં મદદ કરે છે.

પ્રશ્ન 23: મુલાકાત પદ્ધતિમાં 'અસંરચિત મુલાકાત' (Unstructured Interview) નો મુખ્ય ફાયદો શું છે?

- (a) તે ખૂબ જ ઝડપી છે.
- (b) તે વિષયને વધુ સ્વતંત્રતા આપે છે અને અનપેક્ષિત માહિતી બહાર લાવવામાં મદદ કરે છે.

(c) તે હંમેશા પ્રમાણભૂત હોય છે.

(d) તે વિશ્લેષણ માટે સરળ છે.

સાચો જવાબ: (b) તે વિષયને વધુ સ્વતંત્રતા આપે છે અને અનપેક્ષિત માહિતી બહાર લાવવામાં મદદ કરે છે.

પ્રશ્ન 24: રેટિંગ સ્કેલ પરના 'હેલો ઇફેક્ટ' (Halo Effect) નો અર્થ શું છે?

(a) એક લક્ષણમાં ઉચ્ચ રેટિંગ અન્ય લક્ષણોમાં પણ ઉચ્ચ રેટિંગ તરફ દોરી જાય છે, ભલે તે વાસ્તવિક ન હોય.

(b) હંમેશા સકારાત્મક રેટિંગ આપવું.

(c) હંમેશા નકારાત્મક રેટિંગ આપવું.

(d) એક લક્ષણમાં નીચું રેટિંગ આપવું.

સાચો જવાબ: (a) એક લક્ષણમાં ઉચ્ચ રેટિંગ અન્ય લક્ષણોમાં પણ ઉચ્ચ રેટિંગ તરફ દોરી જાય છે, ભલે તે વાસ્તવિક ન હોય.

પ્રશ્ન 25: નિરિક્ષણ પદ્ધતિમાં 'ભાગીદાર નિરિક્ષણ' (Participant Observation) નો અર્થ શું છે?

(a) નિરિક્ષણ કરનાર વ્યક્તિ જૂથનો ભાગ ન હોય.

(b) નિરિક્ષણ કરનાર વ્યક્તિ તે જૂથ અથવા પરિસ્થિતિનો સભ્ય હોય જેનો અભ્યાસ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

(c) ફક્ત દૂરથી નિરિક્ષણ કરવું.

(d) ફક્ત ગુપ્ત રીતે નિરિક્ષણ કરવું.

સાચો જવાબ: (b) નિરિક્ષણ કરનાર વ્યક્તિ તે જૂથ અથવા પરિસ્થિતિનો સભ્ય હોય જેનો અભ્યાસ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

પ્રશ્ન 26: ચિકિત્સા પદ્ધતિમાં સારવાર (Therapy) નો મુખ્ય હેતુ શું છે?

(a) ફક્ત દવાઓ આપવી.

(b) વ્યક્તિની માનસિક અને ભાવનાત્મક સમસ્યાઓ હલ કરવી અને અનુકૂળનશીલ વર્તન વિકસાવવામાં મદદ કરવી.

(c) ફક્ત આરામ આપવો.

(d) ફક્ત લક્ષણો દબાવવા.

સાચો જવાબ: (b) વ્યક્તિની માનસિક અને ભાવનાત્મક સમસ્યાઓ હલ કરવી અને અનુકૂળનશીલ વર્તન વિકસાવવામાં મદદ કરવી.

પ્રશ્ન 27: કેસ સ્ટડી પદ્ધતિ કયા સંશોધન અભિગમનો એક ભાગ છે?

(a) માત્રાત્મક સંશોધન.

(b) ગુણાત્મક સંશોધન.

(c) પ્રયોગાત્મક સંશોધન.

(d) સહસંબંધાત્મક સંશોધન.

સાચો જવાબ: (b) ગુણાત્મક સંશોધન.

પ્રશ્ન 28: પ્રશ્નાવલી પદ્ધતિમાં 'ખુલ્લા પ્રશ્નો' (Open-ended questions) નો ફાયદો શું છે?

(a) તે ડેટાનું વિશ્લેષણ સરળ બનાવે છે.

(b) તે ઉત્તરદાતાઓને વધુ વિગતવાર અને મુક્તપણે જવાબ આપવાની તક પૂરી પાડે છે.

(c) તે પક્ષપાત ઘટાડે છે.

(d) તે ટૂંકા સમયમાં પૂર્ણ થાય છે.

સાચો જવાબ: (b) તે ઉત્તરદાતાઓને વધુ વિગતવાર અને મુક્તપણે જવાબ આપવાની તક પૂરી પાડે છે.

પ્રશ્ન 29: મુલાકાત પદ્ધતિમાં 'સંરચિત મુલાકાત' (Structured Interview) નો મુખ્ય ફાયદો શું છે?

(a) તે વ્યક્તિગત લાગણીઓને ઊંડાણપૂર્વક સમજવાની તક આપે છે.

(b) તે સુસંગતતા (consistency) જાળવી રાખે છે અને ડેટાની તુલના સરળ બનાવે છે.

(c) તે ઓછા સમયમાં પૂર્ણ થાય છે.

(d) તે હંમેશા પક્ષપાતમુક્ત હોય છે.

સાચો જવાબ: (b) તે સુસંગતતા (consistency) જાળવી રાખે છે અને ડેટાની તુલના સરળ બનાવે છે.

પ્રશ્ન 30: રેટિંગ પદ્ધતિમાં 'ગ્રાફિક રેટિંગ સ્કેલ' (Graphic Rating Scale) નો અર્થ શું છે?

(a) ફક્ત સંખ્યાઓનો ઉપયોગ કરવો.

(b) એક સતત રેખા પર લક્ષણનું સ્તર દર્શાવવું, જેના પર રેટ કરનાર ચિહ્ન કરે છે.

(c) ફક્ત હા/ના માં જવાબ આપવો.

(d) ફક્ત ચોક્કસ શબ્દોનો ઉપયોગ કરવો.

સાચો જવાબ: (b) એક સતત રેખા પર લક્ષણનું સ્તર દર્શાવવું, જેના પર રેટ કરનાર ચિહ્ન કરે છે.

UNIT III

Motivation and incentive in learning & Learning

શીખવામાં પ્રેરણા, પ્રોત્સાહન અને અધ્યયન સિદ્ધાંતો

પ્રશ્ન 1: પ્રેરણાનું વર્ગીકરણ (classification of motivation) મુખ્યત્વે કયા બે પ્રકારમાં થાય છે?

- (a) જૈવિક અને સામાજિક
- (b) બાહ્ય અને આંતરિક (Extrinsic and Intrinsic)
- (c) પ્રાથમિક અને ગૌણ
- (d) સકારાત્મક અને નકારાત્મક

સાચો જવાબ: (b) બાહ્ય અને આંતરિક (Extrinsic and Intrinsic)

પ્રશ્ન 2: શીખવાની પ્રક્રિયામાં પ્રેરણાના કાર્યો (functions of motives in learning process) માં શાનો સમાવેશ થાય છે?

- (a) ફક્ત શિક્ષકને ખુશ કરવા.
- (b) વર્તનને નિર્દેશિત કરવું, ઊર્જા આપવી અને ધ્યેય-લક્ષી બનવામાં મદદ કરવી.
- (c) ફક્ત યાદ રાખવાની ક્ષમતા વધારવી.
- (d) ફક્ત શારીરિક શક્તિ વધારવી.

સાચો જવાબ: (b) વર્તનને નિર્દેશિત કરવું, ઊર્જા આપવી અને ધ્યેય-લક્ષી બનવામાં મદદ કરવી.

પ્રશ્ન 3: શીખવામાં પ્રોત્સાહનો (incentives) ની ભૂમિકા શું છે?

- (a) તે ફક્ત શૈક્ષણિક ખર્ચ વધારે છે.
- (b) તે શીખનારને ચોક્કસ વર્તન કરવા અથવા ધ્યેય પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રોત્સાહિત કરે છે.
- (c) તે શીખવાની પ્રક્રિયાને ધીમી પાડે છે.
- (d) તેનો કોઈ પ્રભાવ નથી.

સાચો જવાબ: (b) તે શીખનારને ચોક્કસ વર્તન કરવા અથવા ધ્યેય પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રોત્સાહિત કરે છે.

પ્રશ્ન 4: અસરકારક શીખવાની પદ્ધતિઓ (Methods of effective learning) માં કઈ પદ્ધતિનો સમાવેશ થાય છે?

- (a) નિષ્ક્રિય રીતે સાંભળવું.
- (b) સક્રિય શિક્ષણ (Active learning) અને પુનરાવર્તન (repetition).
- (c) ફક્ત પરીક્ષા પહેલાં વાંચવું.
- (d) ફક્ત અન્ય પર નિર્ભર રહેવું.

સાચો જવાબ: (b) સક્રિય શિક્ષણ (Active learning) અને પુનરાવર્તન (repetition).

પ્રશ્ન 5: થોર્નડાઈક (Thorndike) ના અધ્યયનના નિયમો (Laws of learning) માંથી કયો નિયમ 'પરિણામની અસર' (Effect of outcome) સાથે સંબંધિત છે?

- (a) તૈયારીનો નિયમ (Law of Readiness)
- (b) અભ્યાસનો નિયમ (Law of Exercise)
- (c) અસરનો નિયમ (Law of Effect)
- (d) બહુવિધ પ્રતિભાવનો નિયમ (Law of Multiple Response)

સાચો જવાબ: (c) અસરનો નિયમ (Law of Effect)

પ્રશ્ન 6: વર્ગખંડ અધ્યયનને પ્રભાવિત કરતા પરિબલો (Factors influencing Classroom Learning) માં કયું પરિબલ શામેલ નથી?

- (a) વિદ્યાર્થીની પ્રેરણા.
- (b) શિક્ષકની શીખવવાની શૈલી.
- (c) હવામાનની આગાહી.
- (d) વર્ગખંડનું વાતાવરણ.

સાચો જવાબ: (c) હવામાનની આગાહી.

પ્રશ્ન 7: થોર્નડાઈકના અધ્યયનના સિદ્ધાંતની શૈક્ષણિક અસરો (Educational implication of Thorndike's theory) શું છે?

- (a) ફક્ત જટિલ સમસ્યાઓ હલ કરવી.
- (b) પુનરાવર્તન અને સકારાત્મક દ્રઢીકરણ (positive reinforcement) દ્વારા શીખવા પર ભાર.
- (c) આંતરસૂઝ દ્વારા શીખવું.
- (d) અનુકરણ દ્વારા શીખવું.

સાચો જવાબ: (b) પુનરાવર્તન અને સકારાત્મક દ્રઢીકરણ (positive reinforcement) દ્વારા શીખવા પર ભાર.

પ્રશ્ન 8: સ્કિનર (Skinner) ના અધ્યયનના સિદ્ધાંત (Skinner's Theory of learning) નું મુખ્ય કેન્દ્ર શું છે?

- (a) શાસ્ત્રીય અનુકૂલન (Classical conditioning)
- (b) કારક અનુકૂલન (Operant conditioning) અને દ્રઢીકરણ (reinforcement).
- (c) સામાજિક શિક્ષણ.
- (d) આંતરસૂઝ શિક્ષણ.

સાચો જવાબ: (b) કારક અનુકૂલન (Operant conditioning) અને દ્રઢીકરણ (reinforcement).

પ્રશ્ન 9: કોહલર (Kohler) નો આંતરસૂઝ સિદ્ધાંત (insight theory) શું દર્શાવે છે?

- (a) શીખવું ફક્ત પ્રયત્ન અને ભૂલ દ્વારા થાય છે.
- (b) સમસ્યાનો ઉકેલ અચાનક સમજણ અથવા આંતરસૂઝ દ્વારા આવે છે.
- (c) શીખવું ફક્ત દ્રઢીકરણ દ્વારા થાય છે.
- (d) શીખવું ફક્ત અનુકરણ દ્વારા થાય છે.

સાચો જવાબ: (b) સમસ્યાનો ઉકેલ અચાનક સમજણ અથવા આંતરસૂઝ દ્વારા આવે છે.

પ્રશ્ન 10: આંતરિક પ્રેરણા (Intrinsic motivation) ક્યારે ઉદ્ભવે છે?

- (a) જ્યારે કોઈ ઇનામની અપેક્ષા હોય.
- (b) જ્યારે પ્રવૃત્તિ પોતે જ આનંદદાયક અથવા રસપ્રદ હોય.
- (c) જ્યારે સજા ટાળવાની હોય.
- (d) જ્યારે અન્ય લોકો દ્વારા દબાણ હોય.

સાચો જવાબ: (b) જ્યારે પ્રવૃત્તિ પોતે જ આનંદદાયક અથવા રસપ્રદ હોય.

પ્રશ્ન 11: શીખવાની પ્રક્રિયામાં પ્રેરણાની કઈ કાર્યક્ષમતા વિદ્યાર્થીને મુશ્કેલીઓ હોવા છતાં પ્રયત્નશીલ રહેવામાં મદદ કરે છે?

- (a) ધ્યાન વિક્ષેપિત કરવું.
- (b) લક્ષ્ય પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રયત્નો જાળવી રાખવા.

(c) ફક્ત યાદ રાખવા માટે મદદ કરવી.

(d) ફક્ત આભસ વધારવી.

સાચો જવાબ: (b) લક્ષ્ય પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રયત્નો જાળવી રાખવા.

પ્રશ્ન 12: પ્રોત્સાહનો કયા પ્રકારના હોઈ શકે છે?

(a) ફક્ત નાણાકીય.

(b) નાણાકીય, સામાજિક (પ્રશંસા), અને સાંકેતિક (ટ્રોફી).

(c) ફક્ત નકારાત્મક.

(d) ફક્ત શારીરિક.

સાચો જવાબ: (b) નાણાકીય, સામાજિક (પ્રશંસા), અને સાંકેતિક (ટ્રોફી).

પ્રશ્ન 13: અસરકારક શીખવાની પદ્ધતિઓમાં 'પુનરાવર્તન' (Spaced Repetition) નો ફાયદો શું છે?

(a) તે ફક્ત ઓછો સમય લે છે.

(b) માહિતીને લાંબા સમય સુધી યાદ રાખવામાં મદદ કરે છે.

(c) તે ઝડપથી ભૂલી જવામાં મદદ કરે છે.

(d) તેનો કોઈ ફાયદો નથી.

સાચો જવાબ: (b) માહિતીને લાંબા સમય સુધી યાદ રાખવામાં મદદ કરે છે.

પ્રશ્ન 14: થોર્નડાઈકના 'તૈયારીનો નિયમ' (Law of Readiness) નું શૈક્ષણિક મહત્વ શું છે?

(a) ફક્ત સજા દ્વારા શીખવવું.

(b) શીખનાર જ્યારે માનસિક અને શારીરિક રીતે તૈયાર હોય ત્યારે શીખવું વધુ અસરકારક બને છે.

(c) શીખનારની તૈયારીને અવગણવી.

(d) ફક્ત શિક્ષક તૈયાર હોય ત્યારે શીખવવું.

સાચો જવાબ: (b) શીખનાર જ્યારે માનસિક અને શારીરિક રીતે તૈયાર હોય ત્યારે શીખવું વધુ અસરકારક બને છે.

પ્રશ્ન 15: વર્ગખંડ અધ્યયનને પ્રભાવિત કરતા 'વિદ્યાર્થી-સંબંધિત પરિબલો' કયા છે?

(a) શાળાની ઇમારત.

(b) વિદ્યાર્થીની બુદ્ધિમત્તા, પ્રેરણા, વ્યક્તિત્વ અને પૂર્વજ્ઞાન.

(c) શિક્ષકનો પગાર.

(d) વર્ગખંડનું તાપમાન.

સાચો જવાબ: (b) વિદ્યાર્થીની બુદ્ધિમત્તા, પ્રેરણા, વ્યક્તિત્વ અને પૂર્વજ્ઞાન.

પ્રશ્ન 16: થોર્નડાઈકના સિદ્ધાંત મુજબ, 'પ્રયત્ન અને ભૂલ' (Trial and Error) દ્વારા શીખવું કયા વર્ગમાં આવે છે?

(a) આંતરસૂઝ દ્વારા શીખવું.

(b) જ્ઞાનાત્મક શિક્ષણ.

(c) જોડાણવાદી શિક્ષણ (Connectionism).

(d) અનુકરણ દ્વારા શીખવું.

સાચો જવાબ: (c) જોડાણવાદી શિક્ષણ (Connectionism).

પ્રશ્ન 17: સ્કેનરના કારક અનુકૂલનમાં 'સકારાત્મક દ્રઢીકરણ' (Positive Reinforcement) નો અર્થ શું છે?

(a) અનિચ્છનીય વર્તનને ઘટાડવું.

(b) ઇચ્છનીય વર્તન પછી સુખદ ઉત્તેજના ઉમેરવી જેથી તે વર્તન ભવિષ્યમાં વધે.

(c) અનિચ્છનીય ઉત્તેજના દૂર કરવી.

(d) સજા આપવી.

સાચો જવાબ: (b) ઇચ્છનીય વર્તન પછી સુખદ ઉત્તેજના ઉમેરવી જેથી તે વર્તન ભવિષ્યમાં વધે.

પ્રશ્ન 18: કોહલરના આંતરસૂઝ સિદ્ધાંતની શૈક્ષણિક અસર શું છે?

(a) ફક્ત યાદ રાખવા પર ભાર મૂકવો.

(b) સમસ્યા હલ કરવાની ક્ષમતા, વિવેચનાત્મક વિચારસરણી અને રચનાત્મકતાને પ્રોત્સાહન આપવું.

(c) ફક્ત પુનરાવર્તન દ્વારા શીખવવું.

(d) સજા દ્વારા શીખવવું.

સાચો જવાબ: (b) સમસ્યા હલ કરવાની ક્ષમતા, વિવેચનાત્મક વિચારસરણી અને રચનાત્મકતાને પ્રોત્સાહન આપવું.

પ્રશ્ન 19: બાહ્ય પ્રેરણા (Extrinsic motivation) નું ઉદાહરણ કયું છે?

(a) શીખવાનો આનંદ.

(b) સારા ગુણ મેળવવા માટે અભ્યાસ કરવો.

(c) જ્ઞાનની તરસ.

(d) નવી વસ્તુઓ શીખવામાં રસ.

સાચો જવાબ: (b) સારા ગુણ મેળવવા માટે અભ્યાસ કરવો.

પ્રશ્ન 20: પ્રેરણાની ભૂમિકા 'ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં' કેવી રીતે મદદ કરે છે?

(a) તે ધ્યાન ભટકાવે છે.

(b) તે શીખનારને શીખવાના કાર્ય પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં મદદ કરે છે.

(c) તેનો કોઈ સંબંધ નથી.

(d) તે ફક્ત ઊંઘ લાવે છે.

સાચો જવાબ: (b) તે શીખનારને શીખવાના કાર્ય પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં મદદ કરે છે.

પ્રશ્ન 21: પ્રોત્સાહનોનો ઉપયોગ કરતી વખતે શિક્ષકે શું ધ્યાન રાખવું જોઈએ?

(a) ફક્ત મોટા ઇનામ આપવા.

(b) પ્રોત્સાહનો આંતરિક પ્રેરણાને નબળી ન પાડે તેની ખાતરી કરવી.

(c) ફક્ત નકારાત્મક પ્રોત્સાહનોનો ઉપયોગ કરવો.

(d) તેનો ઉપયોગ અનિયમિત રીતે કરવો.

સાચો જવાબ: (b) પ્રોત્સાહનો આંતરિક પ્રેરણાને નબળી ન પાડે તેની ખાતરી કરવી.

પ્રશ્ન 22: 'સક્રિય શિક્ષણ' (Active learning) માં શું શામેલ છે?

(a) ફક્ત શિક્ષકનું વ્યાખ્યાન સાંભળવું.

(b) વિદ્યાર્થીઓનું ચર્ચા, પ્રશ્ન પૂછવા અને સમસ્યા હલ કરવામાં સક્રિય ભાગીદારી.

(c) ફક્ત પુસ્તક વાંચવું.

(d) ફક્ત હોમવર્ક કરવું.

સાચો જવાબ: (b) વિદ્યાર્થીઓનું ચર્ચા, પ્રશ્ન પૂછવા અને સમસ્યા હલ કરવામાં સક્રિય ભાગીદારી.

પ્રશ્ન 23: થોર્નડાઈકના 'અભ્યાસનો નિયમ' (Law of Exercise) નું શૈક્ષણિક મહત્વ શું છે?

- (a) ફક્ત નવા વિષયો શીખવવા.
- (b) પુનરાવર્તન અને પ્રેક્ટિસ દ્વારા શીખેલા જ્ઞાનને મજબૂત બનાવવું.
- (c) પ્રેક્ટિસને ટાળવી.
- (d) ફક્ત આંતરસૂઝ પર ભાર મૂકવો.

સાચો જવાબ: (b) પુનરાવર્તન અને પ્રેક્ટિસ દ્વારા શીખેલા જ્ઞાનને મજબૂત બનાવવું.

પ્રશ્ન 24: વર્ગખંડ અધ્યયનને પ્રભાવિત કરતા 'શિક્ષક-સંબંધિત પરિબલો' કયા છે?

- (a) શાળાની ઇમારત.
- (b) શિક્ષકનું જ્ઞાન, શીખવવાની પદ્ધતિઓ, વ્યક્તિત્વ અને વિદ્યાર્થીઓ સાથેનો સંબંધ.
- (c) હવામાન.
- (d) વિદ્યાર્થીઓની મિત્રતા.

સાચો જવાબ: (b) શિક્ષકનું જ્ઞાન, શીખવવાની પદ્ધતિઓ, વ્યક્તિત્વ અને વિદ્યાર્થીઓ સાથેનો સંબંધ.

પ્રશ્ન 25: સ્કિનરના કારક અનુકૂલનમાં 'નકારાત્મક દ્રઢીકરણ' (Negative Reinforcement) નો અર્થ શું છે?

- (a) અનિચ્છનીય વર્તનને ઘટાડવા માટે સજા આપવી.
- (b) ઇચ્છનીય વર્તન પછી અપ્રિય ઉત્તેજના દૂર કરવી જેથી તે વર્તન ભવિષ્યમાં વધે.
- (c) ફક્ત ઈનામ આપવું.
- (d) અનિચ્છનીય વર્તન પછી કંઈ ન આપવું.

સાચો જવાબ: (b) ઇચ્છનીય વર્તન પછી અપ્રિય ઉત્તેજના દૂર કરવી જેથી તે વર્તન ભવિષ્યમાં વધે.

પ્રશ્ન 26: કોહલરના આંતરસૂઝ સિદ્ધાંત મુજબ, શીખવું ક્યારે થાય છે?

- (a) જ્યારે સતત પુનરાવર્તન હોય.
- (b) જ્યારે શીખનાર સમસ્યાના વિવિધ ભાગોને અચાનક સંબંધિત જુએ છે.
- (c) જ્યારે દ્રઢીકરણ આપવામાં આવે.
- (d) જ્યારે શિક્ષક સીધો જવાબ આપે.

સાચો જવાબ: (b) જ્યારે શીખનાર સમસ્યાના વિવિધ ભાગોને અચાનક સંબંધિત જુએ છે.

પ્રશ્ન 27: શીખવાની પ્રક્રિયામાં 'પ્રેરણા' નો અભાવ હોય તો શું થાય છે?

- (a) શીખવું વધુ અસરકારક બને છે.
- (b) શીખવું મુશ્કેલ બને છે, પ્રદર્શન ઘટે છે અને નિરાશા આવી શકે છે.
- (c) શીખવું ઝડપથી થાય છે.
- (d) શીખવાનો કોઈ પ્રભાવ નથી.

સાચો જવાબ: (b) શીખવું મુશ્કેલ બને છે, પ્રદર્શન ઘટે છે અને નિરાશા આવી શકે છે.

પ્રશ્ન 28: થોર્નડાઈકના 'અસરના નિયમ' (Law of Effect) ના આધારે શિક્ષકે શું કરવું જોઈએ?

- (a) ફક્ત સજા આપવી.
- (b) વિદ્યાર્થીઓના યોગ્ય પ્રતિભાવોને પ્રોત્સાહિત કરવા અને ઈનામ આપવા.
- (c) વિદ્યાર્થીઓને નિરાશ કરવા.
- (d) ફક્ત ભૂલો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું.

સાચો જવાબ: (b) વિદ્યાર્થીઓના યોગ્ય પ્રતિભાવોને પ્રોત્સાહિત કરવા અને ઈનામ આપવા.

પ્રશ્ન 29: સ્કિનરના સિદ્ધાંતનો ઉપયોગ વર્ગખંડમાં કઈ રીતે કરી શકાય?

- (a) ફક્ત વ્યાખ્યાન આપવા.
- (b) વર્તન વ્યવસ્થાપન, લક્ષ્ય નિર્ધારણ અને પ્રગતિના આધારે દ્રઢીકરણ દ્વારા.
- (c) ફક્ત સજા દ્વારા નિયંત્રણ.
- (d) વિદ્યાર્થીઓને તેમની મનપસંદ પ્રવૃત્તિઓ કરવા દેવી.

સાચો જવાબ: (b) વર્તન વ્યવસ્થાપન, લક્ષ્ય નિર્ધારણ અને પ્રગતિના આધારે દ્રઢીકરણ દ્વારા.

પ્રશ્ન 30: કોહલરનો સિદ્ધાંત કઈ શૈક્ષણિક પદ્ધતિને ટેકો આપે છે?

- (a) ડ્રિલ અને પ્રેક્ટિસ.
- (b) સમસ્યા-આધારિત શિક્ષણ (Problem-based learning) અને શોધ શિક્ષણ (Discovery learning).
- (c) કંઠસ્થ કરવું.
- (d) શિક્ષક-કેન્દ્રિત શિક્ષણ.

સાચો જવાબ: (b) સમસ્યા-આધારિત શિક્ષણ (Problem-based learning) અને શોધ શિક્ષણ (Discovery learning).

UNIT IV

Memory, Forgetting and Examination

સ્મૃતિ, વિસ્મૃતિ અને પરીક્ષા: ખ્યાલો અને મહત્વ

પ્રશ્ન 1: સ્મૃતિના પ્રકારો (Types of memory) માં કઈ સ્મૃતિનો સમાવેશ થાય છે જે ખૂબ જ ટૂંકા ગાળા માટે સંવેદનાત્મક માહિતી સંગ્રહિત કરે છે?

- (a) લાંબાગાળાની સ્મૃતિ (Long-term memory)
- (b) સંવેદનાત્મક સ્મૃતિ (Sensory memory)
- (c) ટૂંકાગાળાની સ્મૃતિ (Short-term memory)
- (d) કાર્યકારી સ્મૃતિ (Working memory)

સાચો જવાબ: (b) સંવેદનાત્મક સ્મૃતિ (Sensory memory)

પ્રશ્ન 2: માહિતી જાળવી રાખવા (retention) ને કયું પરિબલ પ્રભાવિત કરે છે?

- (a) ફક્ત માહિતીનું કદ.
- (b) શીખેલી સામગ્રીનો અર્થપૂર્ણતા અને સંગઠન.
- (c) ફક્ત શારીરિક શ્રમ.
- (d) ફક્ત આળસ.

સાચો જવાબ: (b) શીખેલી સામગ્રીનો અર્થપૂર્ણતા અને સંગઠન.

પ્રશ્ન 3: વિસ્મૃતિ (Forgetting) નો અર્થ અને સ્વરૂપ (Meaning and nature of forgetting) શું છે?

- (a) ફક્ત જૂની માહિતી યાદ રાખવી.
- (b) શીખેલી માહિતીને યાદ કરવામાં અથવા પુનઃપ્રાપ્ત કરવામાં અસમર્થતા.
- (c) ફક્ત નવી માહિતી શીખવી.

(d) ફક્ત સપના જોવા.

સાચો જવાબ: (b) શીખેલી માહિતીને યાદ કરવામાં અથવા પુનઃપ્રાપ્ત કરવામાં અસમર્થતા.

પ્રશ્ન 4: વિસ્મૃતિના કારણો (Causes of forgetting) માં કયા કારણનો સમાવેશ થાય છે?

(a) ફક્ત વધુ પડતો અભ્યાસ.

(b) દખલગીરી (Interference) અને પુનઃપ્રાપ્તિની નિષ્ફળતા (Retrieval failure).

(c) ફક્ત ઉચ્ચ બુદ્ધિમત્તા.

(d) ફક્ત સુખદ અનુભવો.

સાચો જવાબ: (b) દખલગીરી (Interference) અને પુનઃપ્રાપ્તિની નિષ્ફળતા (Retrieval failure).

પ્રશ્ન 5: પરીક્ષા (Examination) નો અર્થ (Meaning of examination) શું છે?

(a) ફક્ત વિદ્યાર્થીઓને સજા આપવી.

(b) શીખનારના જ્ઞાન, કૌશલ્યો અને સમજણનું મૂલ્યાંકન કરવાની પદ્ધતિ.

(c) ફક્ત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓનું રેન્કિંગ કરવું.

(d) ફક્ત શિક્ષકોની કાર્યક્ષમતા માપવી.

સાચો જવાબ: (b) શીખનારના જ્ઞાન, કૌશલ્યો અને સમજણનું મૂલ્યાંકન કરવાની પદ્ધતિ.

પ્રશ્ન 6: પરીક્ષાનું શૈક્ષણિક મહત્વ (Educational importance of examination) શું છે?

(a) તે ફક્ત વિદ્યાર્થીઓમાં તણાવ પેદા કરે છે.

(b) તે શીખનારને પ્રેરિત કરે છે, પ્રગતિનું મૂલ્યાંકન કરે છે અને પ્રતિસાદ (feedback) પૂરો પાડે છે.

(c) તે ફક્ત સમયનો બગાડ છે.

(d) તેનો કોઈ શૈક્ષણિક ઉપયોગ નથી.

સાચો જવાબ: (b) તે શીખનારને પ્રેરિત કરે છે, પ્રગતિનું મૂલ્યાંકન કરે છે અને પ્રતિસાદ (feedback) પૂરો પાડે છે.

પ્રશ્ન 7: એક સારી પરીક્ષાની લાક્ષણિકતાઓ (Characteristics of a good examination) માં કઈ લાક્ષણિકતાનો સમાવેશ થાય છે?

(a) તે ખૂબ જ લાંબી હોવી જોઈએ.

(b) માન્યતા (Validity), વિશ્વસનીયતા (Reliability) અને વસ્તુનિષ્ઠતા (Objectivity).

(c) તે ફક્ત યાદ રાખવા પર ભાર મૂકતી હોવી જોઈએ.

(d) તે ફક્ત શિક્ષક માટે સરળ હોવી જોઈએ.

સાચો જવાબ: (b) માન્યતા (Validity), વિશ્વસનીયતા (Reliability) અને વસ્તુનિષ્ઠતા (Objectivity).

પ્રશ્ન 8: મૌખિક પરીક્ષા (Oral Examination) નો મુખ્ય ફાયદો શું છે?

(a) તે ખૂબ જ વસ્તુનિષ્ઠ હોય છે.

(b) તે વિદ્યાર્થીની મૌખિક અભિવ્યક્તિ અને તાત્કાલિક વિચારવાની ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરી શકે છે.

(c) તે ખૂબ જ ઝડપી હોય છે.

(d) તેમાં પક્ષપાતની શક્યતા ઓછી હોય છે.

સાચો જવાબ: (b) તે વિદ્યાર્થીની મૌખિક અભિવ્યક્તિ અને તાત્કાલિક વિચારવાની ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરી શકે છે.

પ્રશ્ન 9: નિબંધ પ્રકારની પરીક્ષા (Essay Examination) નો મુખ્ય ફાયદો શું છે?

(a) તે ખૂબ જ સરળતાથી તપાસી શકાય છે.

(b) તે વિદ્યાર્થીની ઊંડી સમજણ, વિવેચનાત્મક વિચારસરણી અને રચનાત્મકતાનું મૂલ્યાંકન કરી શકે છે.

(c) તે ફક્ત યાદશક્તિને માપે છે.

(d) તેમાં ગુણ આપવામાં વસ્તુનિષ્ઠતા હોય છે.

સાચો જવાબ: (b) તે વિદ્યાર્થીની ઊંડી સમજણ, વિવેચનાત્મક વિચારસરણી અને રચનાત્મકતાનું મૂલ્યાંકન કરી શકે છે.

પ્રશ્ન 10: ઓપન-બુક પરીક્ષા (Open Book Examination) નો મુખ્ય ફાયદો શું છે?

(a) તે વિદ્યાર્થીઓને કશું યાદ રાખવાની જરૂર પડતી નથી.

(b) તે વિદ્યાર્થીઓને માહિતીને સમજવા, લાગુ કરવા અને વિશ્લેષણ કરવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા પ્રોત્સાહિત કરે છે.

(c) તે નકલ કરવાનું સરળ બનાવે છે.

(d) તે પરીક્ષાનો સમય ઘટાડે છે.

સાચો જવાબ: (b) તે વિદ્યાર્થીઓને માહિતીને સમજવા, લાગુ કરવા અને વિશ્લેષણ કરવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા પ્રોત્સાહિત કરે છે.

પ્રશ્ન 11: કઈ સ્મૃતિ લાંબા સમય સુધી (કલાકો, દિવસો, વર્ષો) માહિતી સંગ્રહિત કરે છે?

(a) ટૂંકાગાળાની સ્મૃતિ.

(b) સંવેદનાત્મક સ્મૃતિ.

(c) લાંબાગાળાની સ્મૃતિ.

(d) કાર્યકારી સ્મૃતિ.

સાચો જવાબ: (c) લાંબાગાળાની સ્મૃતિ.

પ્રશ્ન 12: માહિતી જાળવી રાખવાને પ્રભાવિત કરતું 'વધારાનો અભ્યાસ' (Overlearning) શું દર્શાવે છે?

(a) તે વિસ્મૃતિને પ્રોત્સાહન આપે છે.

(b) તે માહિતીને વધુ મજબૂત બનાવે છે અને લાંબા સમય સુધી યાદ રાખવામાં મદદ કરે છે.

(c) તે શીખવાનો સમય ઘટાડે છે.

(d) તેનો કોઈ ફાયદો નથી.

સાચો જવાબ: (b) તે માહિતીને વધુ મજબૂત બનાવે છે અને લાંબા સમય સુધી યાદ રાખવામાં મદદ કરે છે.

પ્રશ્ન 13: વિસ્મૃતિનું 'ક્ષય સિદ્ધાંત' (Decay Theory) શું સૂચવે છે?

(a) દખલગીરીને કારણે વિસ્મૃતિ થાય છે.

(b) સમય જતાં ઉપયોગ ન થવાને કારણે સ્મૃતિના નિશાન ઝાંખા પડી જાય છે.

(c) પ્રેરિત વિસ્મૃતિ.

(d) પુનઃપ્રાપ્તિની નિષ્ફળતા.

સાચો જવાબ: (b) સમય જતાં ઉપયોગ ન થવાને કારણે સ્મૃતિના નિશાન ઝાંખા પડી જાય છે.

પ્રશ્ન 14: 'પૂર્વલક્ષી દખલગીરી' (Proactive Interference) નો અર્થ શું છે?

(a) નવી માહિતી જૂની માહિતીને યાદ રાખવામાં દખલ કરે છે.

(b) જૂની માહિતી નવી માહિતીને યાદ રાખવામાં દખલ કરે છે.

(c) કોઈ દખલગીરી નથી.

(d) ફક્ત શારીરિક દખલગીરી.

સાચો જવાબ: (b) જૂની માહિતી નવી માહિતીને યાદ રાખવામાં દખલ કરે છે.

પ્રશ્ન 15: પરીક્ષા શા માટે જરૂરી છે?

- (a) ફક્ત વિદ્યાર્થીઓને નિષ્ફળ બનાવવા.
- (b) શૈક્ષણિક પ્રણાલીની અસરકારકતાનું મૂલ્યાંકન કરવા અને સુધારા સૂચવવા.
- (c) ફક્ત શિક્ષકનો બોજ વધારવા.
- (d) તે ફક્ત આંકડા એકત્રિત કરવા માટે છે.

સાચો જવાબ: (b) શૈક્ષણિક પ્રણાલીની અસરકારકતાનું મૂલ્યાંકન કરવા અને સુધારા સૂચવવા.

પ્રશ્ન 16: પરીક્ષાના શૈક્ષણિક મહત્વમાં 'પ્રમાણપત્ર' (Certification) શા માટે મહત્વપૂર્ણ છે?

- (a) તે ફક્ત કાગળનો ટુકડો છે.
- (b) તે વિદ્યાર્થીની સિદ્ધિઓને માન્યતા આપે છે અને ભવિષ્યની શૈક્ષણિક અથવા કારકિર્દી તકો માટે પ્રવેશ પૂરો પાડે છે.
- (c) તેનો કોઈ વ્યવહારુ ઉપયોગ નથી.
- (d) તે ફક્ત સામાજિક દરજ્જો દર્શાવે છે.

સાચો જવાબ: (b) તે વિદ્યાર્થીની સિદ્ધિઓને માન્યતા આપે છે અને ભવિષ્યની શૈક્ષણિક અથવા કારકિર્દી તકો માટે પ્રવેશ પૂરો પાડે છે.

પ્રશ્ન 17: એક સારી પરીક્ષામાં 'વિશ્વસનીયતા' (Reliability) નો અર્થ શું છે?

- (a) તે જે માપવા માંગે છે તે જ માપે છે.
- (b) તે સુસંગત પરિણામો આપે છે, એટલે કે જો સમાન પરીક્ષા વારંવાર લેવામાં આવે તો સમાન પરિણામો મળે.
- (c) તે વસ્તુનિષ્ઠ છે.
- (d) તે સમજવામાં સરળ છે.

સાચો જવાબ: (b) તે સુસંગત પરિણામો આપે છે, એટલે કે જો સમાન પરીક્ષા વારંવાર લેવામાં આવે તો સમાન પરિણામો મળે.

પ્રશ્ન 18: મૌખિક પરીક્ષાનો એક ગેરલાભ શું છે?

- (a) તે ખૂબ જ વસ્તુનિષ્ઠ હોય છે.
- (b) તેમાં પરીક્ષકના વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહો અને સમયની મર્યાદાને કારણે પક્ષપાતની શક્યતા વધુ હોય છે.
- (c) તે વિદ્યાર્થીઓને તણાવ આપતી નથી.
- (d) તે મોટા જૂથો માટે સરળ છે.

સાચો જવાબ: (b) તેમાં પરીક્ષકના વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહો અને સમયની મર્યાદાને કારણે પક્ષપાતની શક્યતા વધુ હોય છે.

પ્રશ્ન 19: નિબંધ પ્રકારની પરીક્ષાનો એક ગેરલાભ શું છે?

- (a) તે વિદ્યાર્થીની રચનાત્મકતાને પ્રોત્સાહન આપે છે.
- (b) ગુણ આપવામાં આત્મગતતા (subjectivity) અને તેને તપાસવામાં વધુ સમય લાગવો.
- (c) તે ફક્ત યાદશક્તિને માપે છે.
- (d) તે વિદ્યાર્થીને વધુ વિચારવા પ્રોત્સાહિત કરે છે.

સાચો જવાબ: (b) ગુણ આપવામાં આત્મગતતા (subjectivity) અને તેને તપાસવામાં વધુ સમય લાગવો.

પ્રશ્ન 20: ઓપન-બુક પરીક્ષાનો એક ગેરલાભ શું છે?

- (a) તે વિદ્યાર્થીઓને વિચારવા પ્રોત્સાહિત કરે છે.

(b) જો પ્રશ્નો યોગ્ય રીતે ડિઝાઇન ન કરાયા હોય તો ફક્ત માહિતીની નકલ કરવાની વૃત્તિ.

(c) તે નકલ કરવાનું ઘટાડે છે.

(d) તે તણાવ ઘટાડે છે.

સાચો જવાબ: (b) જો પ્રશ્નો યોગ્ય રીતે ડિઝાઇન ન કરાયા હોય તો ફક્ત માહિતીની નકલ કરવાની વૃત્તિ.

પ્રશ્ન 21: 'ઘોષણાત્મક સ્મૃતિ' (Declarative Memory) નો અર્થ શું છે?

(a) કેવી રીતે સાચકલ ચલાવવી તે યાદ રાખવું.

(b) તથ્યો, ઘટનાઓ અને ખ્યાલો વિશેની સ્મૃતિ.

(c) શારીરિક ક્રિયાઓ યાદ રાખવી.

(d) સપના યાદ રાખવા.

સાચો જવાબ: (b) તથ્યો, ઘટનાઓ અને ખ્યાલો વિશેની સ્મૃતિ.

પ્રશ્ન 22: સારી રીતે સંગઠિત માહિતીને શા માટે સરળતાથી યાદ રાખી શકાય છે?

(a) કારણ કે તે વધુ જટિલ હોય છે.

(b) કારણ કે તે સ્મૃતિમાં વધુ સુસંગત માળખું બનાવે છે અને પુનઃપ્રાપ્તિ સરળ બને છે.

(c) કારણ કે તે કંટાળાજનક હોય છે.

(d) તેનો કોઈ સંબંધ નથી.

સાચો જવાબ: (b) કારણ કે તે સ્મૃતિમાં વધુ સુસંગત માળખું બનાવે છે અને પુનઃપ્રાપ્તિ સરળ બને છે.

પ્રશ્ન 23: વિસ્મૃતિનું 'દખલગીરી સિદ્ધાંત' (Interference Theory) શું સૂચવે છે?

(a) સમય જતાં સ્મૃતિના નિશાન ઝાંખા પડી જાય છે.

(b) નવી અથવા જૂની માહિતી એકબીજાને યાદ રાખવામાં અવરોધે છે.

(c) પ્રેરિત વિસ્મૃતિ.

(d) પુનઃપ્રાપ્તિની નિષ્ફળતા.

સાચો જવાબ: (b) નવી અથવા જૂની માહિતી એકબીજાને યાદ રાખવામાં અવરોધે છે.

પ્રશ્ન 24: 'પ્રેરિત વિસ્મૃતિ' (Motivated Forgetting) નો અર્થ શું છે?

(a) અનૈચ્છિક રીતે માહિતી ભૂલી જવી.

(b) અપ્રિય અથવા આઘાતજનક માહિતીને સભાનપણે અથવા અચેતનપણે ભૂલી જવી.

(c) દખલગીરીને કારણે ભૂલી જવું.

(d) સમય જતાં ભૂલી જવું.

સાચો જવાબ: (b) અપ્રિય અથવા આઘાતજનક માહિતીને સભાનપણે અથવા અચેતનપણે ભૂલી જવી.

પ્રશ્ન 25: પરીક્ષાનો ઉપયોગ 'શૈક્ષણિક આયોજન' માં કેવી રીતે થાય છે?

(a) ફક્ત વિદ્યાર્થીઓને નિષ્ફળ બનાવવા.

(b) વિદ્યાર્થીઓની શીખવાની જરૂરિયાતોને ઓળખીને અભ્યાસક્રમ અને શિક્ષણ પદ્ધતિઓને સુધારવા.

(c) ફક્ત શિક્ષકોનો સમય બગાડવા.

(d) તેનો કોઈ સંબંધ નથી.

સાચો જવાબ: (b) વિદ્યાર્થીઓની શીખવાની જરૂરિયાતોને ઓળખીને અભ્યાસક્રમ અને શિક્ષણ પદ્ધતિઓને સુધારવા.

પ્રશ્ન 26: એક સારી પરીક્ષામાં 'વસ્તુનિષ્ઠતા' (Objectivity) નો અર્થ શું છે?

- (a) તે જે માપવા માંગે છે તે જ માપે છે.
- (b) ગુણ આપવા પર પરીક્ષકના વ્યક્તિગત અભિપ્રાયની ન્યૂનતમ અસર હોય.
- (c) તે હંમેશા સુસંગત પરિણામો આપે છે.
- (d) તે સમજવામાં સરળ છે.

સાચો જવાબ: (b) ગુણ આપવા પર પરીક્ષકના વ્યક્તિગત અભિપ્રાયની ન્યૂનતમ અસર હોય.

પ્રશ્ન 27: મૌખિક પરીક્ષા કયા વિષયો માટે વધુ યોગ્ય છે?

- (a) ફક્ત ગણિત.
- (b) ભાષા, સાહિત્ય, ઇતિહાસ જેવા વિષયો જ્યાં વિભાવનાઓની ઊંડી સમજણ અને અભિવ્યક્તિ મહત્વપૂર્ણ છે.
- (c) ફક્ત વિજ્ઞાન.
- (d) ફક્ત શારીરિક શિક્ષણ.

સાચો જવાબ: (b) ભાષા, સાહિત્ય, ઇતિહાસ જેવા વિષયો જ્યાં વિભાવનાઓની ઊંડી સમજણ અને અભિવ્યક્તિ મહત્વપૂર્ણ છે.

પ્રશ્ન 28: નિબંધ પ્રકારની પરીક્ષામાં ગુણ આપતી વખતે 'હોલો ઇફેક્ટ' (Halo Effect) શું દર્શાવે છે?

- (a) વિદ્યાર્થીના ભૂતકાળના સારા પ્રદર્શનને કારણે વર્તમાન પ્રદર્શનને વધુ સારું રેટ કરવું.
- (b) હંમેશા સકારાત્મક ગુણ આપવા.
- (c) હંમેશા નકારાત્મક ગુણ આપવા.
- (d) ફક્ત લાંબી વાર્તાઓ લખવી.

સાચો જવાબ: (a) વિદ્યાર્થીના ભૂતકાળના સારા પ્રદર્શનને કારણે વર્તમાન પ્રદર્શનને વધુ સારું રેટ કરવું.

પ્રશ્ન 29: ઓપન-બુક પરીક્ષામાં સફળ થવા માટે વિદ્યાર્થીને કયા કૌશલ્યની જરૂર છે?

- (a) ફક્ત બધું યાદ રાખવું.
- (b) માહિતીને ઝડપથી શોધવા, સમજવા અને સમસ્યા હલ કરવા માટે લાગુ કરવાના કૌશલ્યો.
- (c) ફક્ત પુસ્તકમાંથી નકલ કરવી.
- (d) ફક્ત લાંબો સમય વાંચવું.

સાચો જવાબ: (b) માહિતીને ઝડપથી શોધવા, સમજવા અને સમસ્યા હલ કરવા માટે લાગુ કરવાના કૌશલ્યો.

પ્રશ્ન 30: 'કાર્યકારી સ્મૃતિ' (Working Memory) નો મુખ્ય હેતુ શું છે?

- (a) લાંબા સમય સુધી માહિતી સંગ્રહિત કરવી.
- (b) ટૂંકા ગાળા માટે માહિતીને સંગ્રહિત કરવી અને તેની સાથે માનસિક ક્રિયાઓ કરવી.
- (c) ફક્ત શારીરિક હલનચલન યાદ રાખવું.
- (d) ભૂતકાળની ઘટનાઓ યાદ રાખવી.

સાચો જવાબ: (b) ટૂંકા ગાળા માટે માહિતીને સંગ્રહિત કરવી અને તેની સાથે માનસિક ક્રિયાઓ કરવી.